
Kyrkomötet Organisationsutskottets betänkande 2015:5

Sättet att välja biskop

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2015:85, i vilken det föreslås att kyrkostyrelsen ska tillsätta en utredning om hur Svenska kyrkans biskopsval kan utvecklas för att säkra att biskopskollegiet som helhet innehåller en för hela Svenska kyrkan nödvändig erfarenhet och kompetens. Utskottet föreslår att motionen avslås mot bakgrund av att det anses vara en grundprincip att stiftet själv väljer sin biskop. Utskottet anser dock att motionen väcker viktiga frågor som behöver samtalas kring. Kyrkostyrelsen föreslås därför ges i uppdrag att med utgångspunkt i principen att stiftet utser sin biskop genomföra en översyn av processen kring nominering och val av biskopar.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:85.
2. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motionen uppdra åt kyrkostyrelsen att, med utgångspunkt i principen att stiftet utser sin biskop, genomföra en översyn av processen kring nominering och val av biskopar.

Motionens förslag

Motion 2015:85 av Lisa Tegby m.fl., Översyn av sättet att välja biskop

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en utredning om hur Svenska kyrkans biskopsval kan utvecklas för att säkra att biskopskollegiet som helhet innehåller en för hela Svenska kyrkan nödvändig erfarenhet och kompetens – med såväl en stor erfarenhetsbredd som kvalificerad teologisk kompetens.

Bakgrund

Allmänt om biskopsval

De allmänna principerna för biskopsval framgår av 8 kap. 7 § i kyrkoordningen. Där av följer att en biskop utses genom ett val i stiftet. Ärkebiskopen utses genom val i alla stift. Rösträtt i dessa val har bara särskilt röstberättigade. Valet ska föregås av ett nomineringsval. Stiftsstyrelsen ansvarar för genomförandet av nomineringsvalet och valet. Vidare följer av 8 § i samma kapitel att Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar ska pröva behörigheten att biskopsvigas hos dem som erhållit röster i nomineringsvalet. I valet får röster bara avges på dem som Ansvarsnämnden förklarar behöriga att biskopsvigas eller på de kandidater som redan är vigda till biskopar.

Före relationsändringen tillsattes biskoparna av regeringen som också hade att förordna om biskopsval när en biskopstjänst blev ledig. Regeringen utnämnde vid tjänstetillsättningen en av tre kandidater som kyrkan föreslagit i särskild ordning. Denna modell brukar kallas presentationsval.

Vid kyrkoordningens tillkomst diskuterades flera förslag kring hur biskopar borde utses. I sin skrivelse till 1999 års kyrkomöte med förslag till kyrkoordning (CsSkr 1999:3 sid. 122 ff.) förordade Centralstyrelsen att biskopar även i fortsättningen skulle tillsättas genom presentationsval, med Kyrkostyrelsen som utnämmande organ. Det främsta skälet för detta förslag angavs vara att presentationsvalet bäst ger uttryck för biskopens roll av att vara hela kyrkans biskop. Även möjligheten för det utnämmande organet att se till att biskopsmötet blir allsidigt sammansatt lyftes fram som ett bärande skäl. Genom sitt förslag frångick Centralstyrelsen det förslag som Nivåutredningen (*Arbetet på olika kyrkliga nivåer – Svenska kyrkans framtida organisation*, SKU 1998:3, s. 159 ff.) lämnat, nämligen att biskopar utses genom direkt valsätt. Andra kyrkolagsutskottet konstaterade (2KL 1999:1 sid. 108 f.) att både ett avgörande val och ett presentationsval var en fullt möjlig modell för biskopsvalen, men ansåg att stiftets inflytande över vem som ska bli biskop borde väga mycket tungt. Samtidigt behövdes enligt utskottet garantier för att den biskop som valdes var beredd att till präster viga både kvinnor och män, så att man genom valet inte hamnade i den situationen att den som stiftet valt inte skulle kunna vigas av ärkebiskopen. Utskottet föreslog därför att det avgörande valet skulle föregås av ett provval som innefattade en officiell nominering av kandidater och att Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar – innan biskopsvalet därefter genomfördes – skulle pröva behörigheten hos dem som hade fått en viss andel röster i provvalet. Det slutliga valet skulle endast omfatta de kandidater som Ansvarsnämnden hade behörigförklarat. Kyrkomötet beslutade i enlighet med andra kyrkolagsutskottets förslag.

Kyrkomötets tidigare behandling

Formerna för biskopsval har varit föremål för behandling i kyrkomötet vid ett flertal tillfällen sedan 2000. Vid kyrkomötena 2003, 2004, 2005 och 2006 avslogs motioner med förslag som på olika sätt berörde formerna för biskopsval. I samtliga fall motiverade Organisationsutskottet sitt förslag om avslag med att sättet för hur biskopar utses skulle komma att behandlas av Demokratiutredningen. Demokratiutredningen föreslog i sitt betänkande *Styra och leda – Samverkan och ansvarsfördelning i Svenska kyrkan* (SKU 2008:1) att gällande ordning med direkt avgörande biskopsval skulle bestå. Utredningen hade vid sin genomgång av de biskopsval som förevarit sedan kyrkoordningens tillkomst funnit att bestämmelserna om biskopsval syntes fungera väl och hade därför inte föreslagit några genomgripande förändringar. Däremot föreslogs bl.a. att begreppet provval ändras till nomineringsval och att i stiftet och dess församlingar anställda diakoner ges rösträtt vid val av biskop. I skrivelsen *Styrning och ledning* till 2009 års kyrkomöte angav kyrkostyrelsen att den delade utredningens uppfattning att det inte finns skäl att göra några mer genomgripande förändringar när det gäller val av biskop och att det finns vägande skäl för en ordning där det är valet som avgör vem som ska bli stiftets biskop. (KsSkr 2009:5, s. 55)

Organisationsutskottet föreslog kyrkomötet att anta kyrkostyrelsens förslag (O 2009:1). Utskottet behandlade i samma betänkande även motion 2009:32 med förslag om att kyrkostyrelsen skulle ges i uppdrag att tillsätta en utredning med direktivet att föreslå en förändrad metod att utse biskop och motion 2009:38 med

förslag om att dels (punkten 1) uppdra till kyrkostyrelsen att utreda möjligheterna till förändrat förfarande i nomineringsvalet till biskop och dels att (punkten 2) uppdra till kyrkostyrelsen att utreda hur ett biskopsval ska gå till avseende när överklagande kan ske, vilka överklagandetider som kan gälla, vilka regler som ska gälla för förteckningen av de röstande och vilka grupper i valmanskåren som ska behöva ha ersättare. Utskottet föreslog kyrkomötet att anta kyrkostyrelsens förslag avseende val av biskop och att bifalla motion 2009:38, punkten 2 samt att, med anledning av motion 2009:32 och 2009:38, punkten 1, ge kyrkostyrelsen i uppdrag att göra en skyndsam översyn av formerna för biskopsvalen och återkomma till kyrkomötet med förslag till förbättringar. Kyrkomötet beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Till 2010 års kyrkomöte lämnade kyrkostyrelsen i sin skrivelse *Ändringar i kyrkoordningen* (KsSkr 2010:3) vissa smärre förslag till ändringar i kyrkoordningens bestämmelser om biskopsval. Kyrkostyrelsen anförde att det fanns tungt vägande skäl mot att införa en mer detaljerad reglering i kyrkoordningen om hur valet ska genomföras. Kyrkostyrelsen konstaterade också att Demokratiutredningen vid sin genomgång av de biskopsval som förevarit sedan kyrkoordningens tillkomst hade funnit att bestämmelserna om biskopsval syntes fungera väl och man var därför inte beredd att lägga fram annat än mer begränsade förslag till ändringar i bestämmelserna om biskopsval. Kyrkomötet följde utskottets förslag.

Vid 2010 års kyrkomöte motionerades om att kyrkomötet skulle uppdra till kyrkostyrelsen att se över reglerna för nominering av kandidater i biskopsvalet, om diakoners i utlandstjänst rösträtt vid biskopsval, samt om att kyrkostyrelsen skulle ges i uppdrag att föreslå en ändring i kyrkoordningen så att preferensröstning (Single Transferable Vote System) kunde införas vid val av biskop. Organisationsutskottet föreslog i sitt betänkande O 2010:7 kyrkomötet att avslå samtliga motioner. För en utförligare redogörelse hänvisas till betänkandet samt till motion 2010:50 avseende preferensröstning. Kyrkomötet följde utskottets förslag.

Kyrkomötet 2012 avslog en motion (2012:39) i vilken det föreslagits att kyrkostyrelsen skulle ges i uppdrag att se över formerna för biskopsval så att de kan förenklas och förbilligas. Organisationsutskottet förordade avslag på motionen och angav bl.a. att biskopsvalen i huvudsak fungerar tillfredsställande (O 2012:4).

Biskopsmötet

Biskopsmötet består av stiftets biskopar och är reglerat i kyrkoordningens 13:e kapitel. Av bestämmelserna där framgår att ärkebiskopen regelbundet ska kalla biskopsmötet till samråd om stiftsledningen och ämbetsansvaret. Biskopsmötet ska också, på begäran av kyrkostyrelsen, yttra sig i teologiska och ekumeniska frågor av större vikt (12 kap. 3 a § i kyrkoordningen). Biskopsmötet ska också ha tillsyn över biskoparnas verksamhet. I tillsynen ingår råd, stöd och hjälp i frågor som rör kyrkans lära, böcker, sakrament, gudstjänst och övriga handlingar (57 kap. 2 § i kyrkoordningen).

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:85.
2. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motionen uppdra åt kyrkostyrelsen att, med utgångspunkt i principen om att stiftet utser sin biskop, genomföra en översyn av processen kring nominering och val av biskopar.

Motionen väcker viktiga frågor. Det gäller frågor kring biskopsval i stort, biskopsmötets funktion och vilka kompetenser som är önskvärda hos en biskop, liksom hos biskopskollegiet i stort. Utskottet anser att det är viktigt att kontinuerligt samtala kring dessa frågor. Utskottet är dock inte berett att ge kyrkostyrelsen ett sådant uppdrag som motionärerna efterfrågar. Utskottet menar att biskopens roll och ansvar i första hand är knutet till stiftet och utskottet menar därför att stiftets intressen väger tyngre än det mer övergripande intresset av bredd i biskopskollegiet. Mot bakgrund av detta menar utskottet att grundprincipen ska vara att stiftet väljer sina biskopar och att motionen bör avslås.

Som framhållits ovan väcker motionen ett antal viktiga frågor. Utskottet vill därför med anledning av motionen ge kyrkostyrelsen i uppdrag att genomföra en översyn av processen kring nominering och val av biskopar. Enligt utskottets mening bör denna översyn innehålla de inledningsvis uppräknade frågeställningarna. Mot bakgrund av det ovan sagda anser utskottet emellertid att det är viktigt att kyrkostyrelsen i sin översyn har som utgångspunkt att stiftet självt utser sin biskop.

Uppsala den 24 september 2015

På Organisationsutskottets vägnar

Torgny Larsson, ordförande

Maria Adeteg, sekreterare

Beslutande: Torgny Larsson, ordförande, Cecilia Clausen, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Per Lindberg, Irma Carlsson, Maj-Lis Aasa, Johnny Lilja, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roberth Krantz, Britt Sandström, Sven Gunnar Persson, Birgitta Wrede, Stefan Aro, Britt Kilsäter, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Ingrid Skäremo.

Biskoparna Johan Dalman och Sven-Bernhard Fast har deltagit i utskottets överläggningar.